

Het Witte Ongenoegen

Hoop en illusie van een uniek experiment

Marc Hooghe, Scoop, Groot-Bijgaarden,

1997, 160p, 599 fr.

De nieuwste 'Hooghe' gaat over het witte ongenoegen, de witte burger en de witte mars. Op een kleine 160 pagina's gaat de auteur in op de eigenaardigheid van de Witte Mars, de boodschap van de witte comités, de mogelijkheden van een 'witte politiek' en de beperkingen ervan. Marc Hooghe is als middenveldonderzoeker prima geplaatst om zo'n boek te schrijven.

Eigenlijk is het witte fenomeen voor Hooghe maar een opstapje, een aanleiding om in de beste 'Huysiaanse' traditie een veel bredere visie op de veranderende rol van het middenveld en de wijzigende houding van de burger tegenover de politiek te ontwikkelen. Het witte ongenoegen mag dan wel een reactie zijn tegen de dysfuncties van de overheid en de instellingen die blijkbaar niet in staat zijn hun grondopdracht van veiligheid en rechtspraak tot een goed einde te brengen, maar het is volgens Hooghe ook een uiting van een ondergrondse grote maatschappelijke transformatie, een indicator van wat sociologen ietwat taufogisch 'modernisering' noemen. Hooghe kent zijn klassiekers en schroomt zich niet om daarbij Weber en Luhmann kort van stal te halen en ze nog bevattelijk uit te leggen ook - wat zeker voor die laatste niet vanzelfsprekend is.

Hooghe vervalt niet in academisch gebakken lucht of 'sociologengelul'. Met rake pen en vlot leesbaar stelt hij de witte beweging voor als een protest tegen de maatschappelijke fragmentering, tegen functionele

differentiatie: de witte beweging wil het verder uiteenvallen van de samenleving in verschillende levenssferen tegengaan en het autonome individu in het centrum plaatsen. De auteur geeft aan dat dat een verloren strijd is, dat de autonome subsystemen hun onafhankelijkheid definitief verworven hebben, maar hij meent dat een verantwoordingsplicht soelaas kan brengen. Met dikke touwen moeten de middelpuntvliedende krachten worden verankerd in de waarden en normen van de bevolking; instellingen, beleidsmakers en andere 'hooggeplaatsten' kunnen hun werk doen volgens hun eigen logica, maar ze moeten zich op tijd en stond verantwoorden voor hun professionele daden.

Hooghe onderscheidt zich in zijn boek van vele andere maatschappijwatchers en dito intellectuelen die zich het laatste jaar geroepen voelden om het witte ongenoegen te labelen, te definiëren en dikwijls ook te marginaliseren (als onversneden emotie bijvoorbeeld) en die al te dikwijls hun wensen (bijvoorbeeld de opstand van de volksklasse tegen zijn leiders) voor werkelijkheid namen. Hooghe beschikt weliswaar niet over harde gegevens, maar zijn interpretatie is genuanceerd en zinnig.

Hooghe's boek is beschouwend en normatief. Hij weidt regelmatig uit over rechtsfilosofische of rechts-sociologische thema's. Hij heeft het bijvoorbeeld uitgebreid over het spaghetti-arrest en over de botsing tussen recht en rechtvaardigheid. Ook de rol van het slachtoffer in het strafrecht en waarom die per definitie beperkt moet blijven, wordt in enkele interessante pagina's becommentarieerd. Zijn uitwer-

king van de idee van de individuele verantwoordelijkheid van de flaterende onderzoekers, politiemensen en politici, werpt een ander licht op de hevige discussie over hun sanctionering. Het wantrouwen tegenover 'het apparaat' blijkt groot te zijn en dus moeten de instellingen op één of andere manier dat vertrouwen kunnen terugwinnen. Dat kan volgens Hooghe alleen als sommige (vermeende) verantwoordelijken weggestuurd worden, symbolisch met alle zonden van Israël worden beladen en daarna uitgestoten, de woestijn ingestuurd. Los van de morele, politieke of zelfs strafrechtelijke schuld van de betrokkenen, stelt Hooghe, heeft een sociaal systeem op een of andere manier zulk zuiverend, ontlastend zondebokritueel nodig. Door de sanctioneringsdossiers te laten aanmodderen en vooral door Wathélet zijn Luxemburgse baan te gunnen, miskijkt de regering zich volgens Hooghe op het symbolische belang van die sanctionering en discrediteert men ongewild alle verwezenlijkingen die er wél zijn. Hooghe stelt trouwens vast dat de witte beweging extreem succesvol is: de bewegingen die bij hun eerste actie op een persoonlijk onderhoud met de eerste minister getraceerd worden, zijn niet echt dik gezaaid. Nooit kon een beweging op zo'n korte tijd de politieke agenda zo dramatisch dooreen schudden. Verder heeft Hooghe het over de 'hoogmoedigheid' van de Belgische politicus, over samenzweringstheorieën en hun hardnekkigheid, over de media als onbetrouwbare bondgenoot van een sociale beweging, over de rol van het verenigingsleven in een democratie, over klasse-

justitie en de sociale afkomst van de juridische klasse...

Hooghe beschrijft niet alleen, hij poogt niet alleen de kern van het witte discours bloot te leggen en sociologisch te duiden, maar hij neemt ook zelf stelling in. Zo geeft hij aan waar het witte ongenoegen en de witte beweging hun doel voorbijschieten en zich illusies maken, in welke mythes de witte burger blindelings gelooft, welke strategische fouten gemaakt worden. Hij hakt bijvoorbeeld uitgebreid in op 'de mythe van het machtige individu' waarin de witte burgers zouden geloven. Het individu is niet machtig, volgens Hooghe, maar moet zich verenigen, zich organiseren om drukkingsmacht te krijgen. Door de allergische reactie van de witte burger tegen organisatie en structuren riskeert de witte beweging geen lang leven beschoren te zijn. Het ongeduld, de vraag tot instant-bevrediging van een politieke eis die daarmee samenhangt, is comfortabel voor de machthebbers. Zij moeten gewoon wachten, zij hebben de tijd tot het protest is overgewaaid. Het meest bedreigend voor machthebbers is immers langdurige, hardnekkige oppositie. De auteur ontpopt zich vooral als een stille supporter die langs de zijlijn de witte ploeg steunt en haar vaderlijk wijst op inhoudelijke, strategische en tactische fouten. De witte beweging voelt zich wat in de steek gelaten door de intellectuelen; als er al sprake is van het 'verraad der klerken', dan doet Hooghe daar zeker niet aan mee: zijn boek is geëngageerd, maar bekommerd en begaan met het lot van de witte burger.

Die grote beschouwingen, die normatieve 'wereldverbeterende' doel-

stellingen van het boek zijn niet steeds op harde empirische grond gebouwd. Dat is de zwakte van het boek: het staat vol met interessante reflecties, ideeën en interpretaties, maar je leert er relatief weinig over wat de witte burger juist voelt en denkt, wat hem drijft en motiveert, wie of wat die witte beweging nu juist is of hoe de affaire-Dutroux zich heeft ontwikkeld en werd politiseerd. Over waar die fameuze Witte Mars vandaan kwam, bijvoorbeeld, over wie met het idee op de proppen kwam en langs welke kanalen de mobilisatie plaatsvond, vinden we bij Hooghe niets. Hooghes interpretaties worden dus weinig empirisch geschraagd, aan de witte comités wordt een nogal summier hoofdstukje geweid. De tekst doet daardoor eerder essayistisch en impressionistisch aan, met meer interpretatie dan feiten en soms een grote afstand tussen de feiten en hun sociologische interpretatie. Zo heeft hij het wel over de vele witte burgers waarmee hij sprak, maar nergens wordt duidelijk gemaakt om hoeveel ondervraagden het dan wel gaat, wie allemaal aan de tand werd gevoeld, hoe deze mensen gekozen werden, laat staan of ze representatief zijn voor de witte burger. De auteur fietst iets te onbekommerd om die methodologische kwesties heen, maakt er zich wat te makkelijk van af. Waar zijn de Waalse witte burgers bijvoorbeeld gebleven?

Nu moet gezegd dat Hooghe meestal voorzichtig blijft en zich niet op het gladde ijs van 'de generaliserende uitspraken zonder gegevens' waagt. Als hij dat doet heeft hij het in het gros van de gevallen bij het rechte eind. Soms slaat hij de bal wel mis: Hooghe stelt dat de grote

Witte Mars een eenmalig gebeuren was, een korte opstoot en dat er daarna geen mobilisatie meer heeft plaatsgevonden; net zoals zoveel anderen staart ook hij zich wat blind op die recordmanifestatie. Ook na de Witte Mars zijn nog honderdduizenden de straat opgekomen.

Een tweede kritiek is hierboven al aangegeven: de invalshoek is Vlaams en dat merk je er ook aan. Probleem is dat de zaak-Dutroux een Belgisch politiek dossier is en dat je dat er ook aan merkt. Zelden heeft eenzelfde thema of politieke dossier de gemoederen in beide landsgedeelten zo kunnen beroeren. Het hele land stond op zijn kop. Burgers van beiderlei taal-kunne trokken naar Brussel om hun ongenoegen te laten zien. De solidariteit die wel eens meer zoek lijkt te zijn, scheen plots geen taalgrenzen meer te kennen. De witte beweging en de witte comités, en eigenlijk de gehele zaak-Dutroux, wordt in Hooghes boek door een Vlaamse bril bekeken. De ontwikkeling van de witte beweging en van het politieke discours rond het witte ongenoegen is echter sterk verschillend in Vlaanderen en Wallonië.

Hooghe negeert deze nuance volledig: hij beschouwt Vlaanderen als België, de Vlaamse als de Belgische politiek en de Vlaamse als de Belgische witte beweging. Niet dat Hooghe zijn Vlaamse afkomst moet afzweren, maar enige precisering en verduidelijking ware wel op zijn plaats.

Wat de feiten over witte golf en witte beweging betreft, blijf je als lezer wel ietwat op je honger zitten, maar Hooghes boek is een interessant essay over de haalbaar-

heid van een witte politiek, over de sterkten en zwakheden van het witte gedachtengoed, de potentiële mogelijkheden en de interne con-

tradities. Het boek is het lezen waard en legt een aantal fundamentele discussies van de rechtsstaat bloot, schetst een visie en

neemt een standpunt in.

Stefaan Walgrave